

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ІСТОРІЇ, АРХЕОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ

**РОЛЬ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АНДРЕЯ
ШЕПТИЦЬКОГО У РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТ. ТА ЇЇ
РОЗГЛЯД У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала:

здобувачка ІІ курсу 07-241М групи
Спеціальності 014 Середня освіта
Спеціалізація 014.03 Історія
Освітньо-професійної програми
Середня освіта (історія)
Галіцька Олена Юріївна

Керівник:

к.і.н, доцент кафедри
Бойков Олег Юрійович

Рецензент:

Федорченко Олег Володимирович
к.і.н, доцент кафедри
державно-правових дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Івано-Франківськ – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ.....	7
1.1. Соціально-політична ситуація в українських землях в кінці ХІХ – першій половині ХХ ст.....	7
1.2. Головні риси українського національного руху на західноукраїнських землях в кінці ХІХ – першій половині ХХ ст.....	11
РОЗДІЛ 2. ДУХОВНА І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО.....	17
2.1. Життєвий шлях.....	17
2.2. Участь та роль А. Шептицького у політичних подіях та організаціях того часу.....	21
3.3. Вплив на розвиток українського національного руху.....	28
РОЗДІЛ 3. РОЗГЛЯД РОЛІ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ.....	34
3.1. Характеристика навчальної літератури та навчальних програм.....	34
3.2. Пропозиції щодо включення матеріалів про Андрея Шептицького в шкільний курс.....	38
3.3. Можливі шляхи впровадження розглянутих матеріалів у навчальний процес.....	42
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ	
ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ.....	56

ВСТУП

Актуальність дослідження теми визначається зростанням уваги до розвитку українського національного руху в першій половині ХХ ст та ролі його визначних діячів, зокрема Андрея Шептицького. Адже для розбудови незалежної України на сучасному етапі вкрай необхідно, перш за все, досягнути значення таких діячів, їх роль у протистоянні різним формам зовнішньої політичної та культурної експансії, спробам асиміляції українського населення у означений період.

Наукове та практичне значення має вивчення сутності громадсько-політичної та національної позиції А. Шептицького у руслі його духовного просвітництва, а також її значення для розвитку українського національного руху.

Характер українського національного руху на західноукраїнських землях у міжвоєнний період визначався багатьма чинниками, зокрема географічним та природним середовищем, формами державності, суспільно-політичним розвитком, суспільною свідомістю, діяльністю окремих осіб, їх мислення, характер та відносини з іншими країнами та народами. Усе це в сукупності впливає на визначення ідентичності цілого народу, тобто національної ідентичності, що певною мірою впливає також на національну історичну думку.

Значний вплив на суспільно-політичні, національно-культурні та релігійні процеси в Україні та Східній Європі в першій половині ХХ століття мав саме митрополит Андрей Шептицький. Практична діяльність та теоретичні напрацювання діяча відображають боротьбу народу України за незалежність, релігійну та національну єдність. Тому вивчення громадсько-політичної діяльності митрополита є актуальним та потребує поглибленого дослідження. Постать Шептицького є однією ключовою постаттю в українській історії.

Шептицький походив із полонізованого роду, здобувши освіту та виховання у польській культурі він обрав служити та виборювати кращу долю для української нації.

Джерельна база та історіографія. Сучасна наукова література з означеної проблеми являє собою комплекс напрацювань, в яких предметом вивчення є багатогранна особистість А. Шептицького та його діяльності. Загальні оцінки значення та ролі Греко-католицької церкви та Андрея Шептицького в національно-визвольному русі кінця XIX – початку XX ст. здійснив О. Красівський у своїй праці «За українську державу і церкву. Громадська і суспільно-політична діяльність митрополита А. Шептицького в 1918 - 1923 рр.» [34, с. 28]. Нарис зовнішньополітичної та фінансово-господарської діяльності у праці «Митрополит Андрей Шептицький. Матеріали і документи (1865-1944brr.)» дав Я. Заборовський [34, с. 28]. Співпрацю митрополита та Греко-католицької церкви щодо формування української демократичної держави та зміцнення національної свідомості українців охарактеризував О. Лисенко [19, с. 29]. Проблема впливу церкви на розвиток національної свідомості у творчій спадщині митрополита А. Шептицького знайшла відображення у праці О.Тарасова [49]. Духовно-релігійні та національно-державотворчі засади митрополита вивчав Г.Цвенгроша [2, с. 20].

Однак попри різні напрацювання та дослідження особистості митрополита, його практична діяльність та підтримка національного українського відродження ґрунтовно не дослідженні в українській історіософії, зокрема аспекти пов'язані із вивченням її у школі.

Метою дослідження є комплексне висвітлення громадсько-політичної діяльності А. Шептицького в національно-визвольному русі українців та вивчення її у шкільному курсі історії.

Визначена мета передбачає вирішення наступних завдань:

- 1) Охарактеризувати особливості соціально-політичної ситуації в українських землях в першій половині XX ст.;

- 2) дослідити основні аспекти розвитку українського національного руху;
- 3) розкрити риси історичного портрету Андрея Шептицького та охарактеризувати його вплив на розвиток українського національного руху на західноукраїнських землях першої половини ХХ ст.;
- 4) розглянути вивчення громадсько-політичної діяльності Андрея Шептицького у шкільному курсі історії;
- 5) здійснити аналіз існуючих підручників та навчальних програм;
- 6) обґрунтувати можливість розширення інформації про діяльність про Андрея Шептицького в шкільному курсі історії;

Об'єкт дослідження – постать А. Шептицького в українському національному русі..

Предмет дослідження – роль громадсько-політичної діяльності А. Шептицького у процесі розвитку національного руху західноукраїнських земель першої половини ХХ ст. та особливості її вивчення в шкільному курсі історії.

Хронологічні рамки дослідження визначаються періодом 1899–1944 років, час коли діяльність А. Шептицького була найбільш активною.

Територіальні межі дослідження охоплюють територію західноукраїнських земель у першій половині ХХ ст., зокрема Східна Галичина.

Зв'язок роботи з науковими темами, планами та програмами визначається тим, що тема дослідження пов'язана з історичною дисципліною, та методикою її викладання у закладах загальної середньої освіти.

Наукова новизна. Здійснено комплексний аналіз діяльності А. Шептицького у на фоні розвитку українського національного руху першої половини ХХ ст. та визначено специфіку його вивчення у шкільному курсі історії.

Теоретичне і практичне значення отриманих результатів.

Результати магістерської роботи є важливими для теоретичного узагальнення досвіду щодо національного руху українців в першій половині ХХ ст. та ролі громадсько-політичної діяльності Андрея Шептицького. Особливого значення мають результати дослідження методологічних засад вивчення діяльності А. Шептицького в шкільному курсі у закладах загальної середньої освіти. Результати проведеного дослідження мають практичну цінність для викладання курсу історії України у закладах загальної середньої та фахової передвищої освіти. Дана робота можна застосовувати для конкретизації теми з історії України. А методична частина може стати джерелом для підготовки шкільних уроків та проектів на позакласних заходах з історії.

Апробація результатів роботи Результати дослідження відображено у доповіді на науковій конференції «Актуальні проблеми історії та археології: Регіональний та глобальний вимір» та науковій статті у альманаху «Магістерські студії» .

Структура роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 65 с.

РОЗДІЛ 1. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО РУХУ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ПЕРШОЇ ПОЛОВИНИ ХХ СТОЛІТТЯ

1.1. Соціально-політична ситуація в українських землях в кінці XIX - першій половині ХХ століття

Період кінця XIX – початку ХХ століття характеризується великими політичними змінами в Центральній та Східній Європі. Зникнення держав, які становили постійну військову загрозу посприяли цьому. Це своєю чергою й позначилося на розвитку подій в Україні. Соціально-політичні зміни в Україні були зумовлені зрушеннями в політичному та економічному житті всієї Європи. Промисловий переворот та буржуазне суспільство принесли багато нового та відмінного від попередніх історичних епох. Нове століття характеризувалося політичною демократією, яка мала розгалужену мережу політичних партій, політичною боротьбою та різними масовими рухами. Важливими для нашої країни, терени якої були розділені між Російською та Австро-Угорськими імперіями, стали наслідки буржуазні реформи, суспільно-політичні та національно-визвольні рухи.

На початку ХХ століття переважна більшість населення українських земель складало селянство. Не маючи власної державності більшість регіонів

були економічно та політично відсталими. А всі зміни, які відбувалися в суспільстві проходили в надзвичайно складних умовах, зумовлених складною економічною кризою. Наслідками кризи стало збіднення значної частини населення, зменшення іноземних інвестицій.

Початок століття також ознаменувався початком індустріалізації, процесом поширення виробництва. Таким чином в Україні сформувалося три основних великих промислових регіони. Проте становище українського населення від цього не покращилося, оскільки ще збереглися деякі пережитки феодально-кріпосних відносин. Робітничий клас страждав від постійних тисків. Не кращими були умови на Галичині, Буковині та Закарпатті. Селяни голодували та відчували постійні утиски.

Російська влада видає Маніфест (17 жовтня 1905 р.), який передбачає права та свободи, в тому числі вільно друкувати українською мовою. Це стало імпульсом до виникнення різних політичних партій, виходу суспільно-політичної преси, тобто розширення політичної та культурної діяльності [3, с. 296].

У Західній Україні партійна система почала формуватися ще в 80-х роках XIX століття, коли українофільська орієнтація почала превалювати над москвофільською. Однодумці москвофіли на народовці там почали об'єднуватися й створювати свої партії. З ініціативи М. Павлика, І. Франка у 1890 р. була створена РУРП – Русько-українська радикальна партія. Саме в ній вперше було сформульовано політичний постулат самостійності нашої держави. Згодом від неї в 1900 р. частина радикалів відмежувалася та утворила Українську соціал-демократичну партію (УСДП). У 1900 році також виникла РУП – Революційна українська партія, яку створили представники української інтелігенції у 1900 р. Серед них Д. Антонович, М. Міхновський та інші. Це була перша партія Наддніпрянської України. Діяльність партії посилилася під час революції. А через два роки від неї відкололася група осіб та створила Українську народну партію. У 1905 р. виникає УСДРП – Українська соціал-демократична робітничка партія. А у 1907 р. з'являється

УПСР – Українська партія соціалістів-революціонерів. Новостворені партії могли вільно та відкрито виступати [16, с. 29]. Однак в той же час в Галичині зростала політична боротьба, політичні партії вимагали її поділу й національної автономії, що привело до демократичного тиску, який змусив в австрійський парламент провести українських депутатів. Порозуміння з поляками, проте досягнули значно пізніше, лише тоді вдалося збільшити українське представництво у сеймі.

У різних містах України, після видання Маніфесту почало друкуватися багато українських журналів та газет. Організовувалося масове видавництво підручників, літератури для народу. Варто й згадати, що в цей час з'явилося перше повне видання «Кобзаря». Також з'являлися нові культурні організації, культурні осередки. Так на Галичині сформувалася мережа осередків «Просвіти» [11, с. 4].

Що стосується західноукраїнських земель, то початок ХХ століття там характеризується загостренням польсько-українських стосунків. Через прагнення українців до економічного, культурного та політичного відродження, через зростання національної свідомості українців з боку поляків відчувалося упереджене ставлення. Це пов'язано перш за все з тим, що більшість ключових посад в економічній, культурній та адміністративній ланках займали поляки. Відчутною була антиукраїнська позиція польських націонал-демократів, до кола яких належали польські аристократи, міщани та духовенство [2, с. 57].

Посилилася ворожнеча між українцями та поляками після під час подій 1901-1902 рр., коли у Львові відбувалася демонстрація студентів т селянський страйк. Боротьба суспільних сил обох сторін набрала парламентської форми, парламент Австрії та Галицький сейм стали ареною для цієї боротьби. Щоб врятувати польський національний стан поляки зосередили свої сили на гальмуванні українського культурного та національного розвитку. Це вплинуло на шкільництво та соціальне становище. Власне через згубницьку

політику на початку ХХ століття більша частина населення українців були не писемне та не вміло читати.

Проте нові жорстокі випробування для українських земель на початку ХХ століття принесла Перша світова війна (1914-1918 рр.). Найперша складність виникала в тому, що Україна була розділена між двома державами, які між собою воювали. Культурне життя в Україні було майже призупинено, арештовували українських діячів. До друку не пропускали українськомовні видання й навіть російські, якщо в них йшла мова про Україну. Російський царизм намагався знищити все українське.

Захід України більше у цій війні підтримував Австро-Угорщину, створивши Головну українську раду. Тоді ж було створено добровольчий легіон УСС – Українські січові стрільці. На жаль, війна придушувала будь-яку можливість політичної діяльності на українських землях. Тому Україна зазнавала поразок на політичному та соціал-економічному рівнях. Через українські землі простягнувся Південно-Західний фронт. З обох сторін проводилися репресії. А після проривання Росією австрійського фронту Захід України мав важкі наслідки. Закривалися всі організації, активно насаджувала скрізь російська мова, переслідували духовенство, інтелігенцію. Окрім того, страшними наслідками пройденого західними українськими землями фронту став голод, знищення багатьох сіл, шкіл, знищення мирного населення [16, с. 230].

Перша світова війна в Україні сприяла наростанню глобальної економічної та політичної кризи. Вона призвела до погіршення матеріального становища українців. Незадоволення населенням умов життя привело до революційних подій. Національні сили згуртувалися та утворили громадсько політичний центр – Українську Центральну Раду. Українці почали формувати свою українську армію. Центральна Рада проголосила свій перший Універсал за яким за яким проголосила свою автономію. Конфлікт між УЦР та Тимчасовим Урядом зумовив укладання II Універсалу, основним положенням якого було відстрокування автономії України. Цього ж року

Жовтнева революція в Павлограді та повалення Тимчасового Уряду створило умови для прийняття III Універсалу та утворення Української Народної Республіки (УНР). Четвертий Універсал проголошував незалежність Української Народної Республіки від Росії.

Щоб зберегти державність велася запекла боротьба, що переросла в громадянську війну, яка велася впродовж 1918-1921 рр. Надважка ситуація складалася й на західноукраїнських землях. У жовтні 1918 року відбулося падіння Австро-Угорської імперії. Тоді ж у Львові відбулися збори громадських та політичних діячів та було створено Українську Національну Раду, яку очолив Є. Петрушевич. Ця Рада 9 листопада проголосила створення нової Республіки у складі Галичини, Буковини та Закарпаття – Західної Української Народної Республіки (ЗУНР). Розуміючи необхідність об'єднання всіх українських земель ЗУНР та УНР підписали Акт злуки. Однак обидві сторони ніяк не могли порозумітися. Ситуацію погіршувала й напруження і сторони Польщі. Ряд причин привели до Польсько-Української війни, наслідком чого став поділ ЗУНР між Польщею, Чехословаччиною та Румунією. До Польщі відійшло Західне Полісся, Західна Волинь та Східна Галичина, до складу Румунії відійшла Бессарабія та Буковина, а до Чехословаччини Закарпаття. Усі три країни в 20-30 рр проводили політику соціально-економічного та національного гноблення, закривалися українські школи, більша частина населення жила у злиднях, обмежувалися політичні права населення, проводилася політика денаціоналізації. Влада Польщі забороняла вживати слова «українці». Заборонялося поширення будь-яких українських ідей, української цензури. Уряди країн загарбників проводили жорстоку політику асиміляції, а також жорстоку колоніальну політику. Польща проводила політику осадництва. Гальмувався розвиток народної освіти, більша половина населення були неписьменними. Щодо економічного розвитку – панувала економічна криза та масове безробіття.

Отже, соціально-політичне становище українських земель на початку

XX століття було складним та невизначеним. Війна та влада обох імперій принесли багато крові, сліз та втрат. Однак з часом влада обох все-таки слабшала, що спонукало українців бути заповзятими та ініціативними для досягнення спільної мети. Це вплинуло на розгортання революційних виступів та боротьби за державність. Центральна Рада продовжувалася, вона ухвалила універсал за яким проголосила свою автономію.

1.2. Розвиток українського національного руху

Український національний рух наприкінці XIX – XX ст. в історії розглядають як період національного відродження. В сучасній науці під національно-визвольним рухом вважається найвищий прояв національного життя, організована форма його мобілізації, що спрямована на визволення з поневолення власної нації. Це один із прогресивних суспільно-політичних процесів, що спрямований на активне відстоювання національної гідності, національних прав та свобод, їх захисту. Такий спосіб прояву характеризується відображенням політичних, соціальних та духовних національних устремлінь. Також національний рух базується на усвідомленні нацією власної історичної місії, цінності та самобутності [29, с. 283].

Один із дослідників процесу національного відродження країн Східної Європи – М. Грох розробив періодизацію, яка підходить і під український національний рух. За цією періодизацією існує три етапи. Перших два етапи характеризуються зацікавленістю у сфері культури та байдужістю до політичної сфери та опозиційністю до правлячого режиму. За час двох етапів відбулася остаточна самоідентифікація інтелігенції із народом [35, с. 218]. Інтелігенція намагалася в цей час створити концепт національної ідентичності завдяки культурницькій роботі та внести це у народні маси. Крім того, нею були зроблені перші спроби відкриття та трансляції духовних народних скарбів.

За цією періодизацією третій етап це широка агітація політичних

вимог, що також збігається з виходом у світі багатьох політичних партій та рухів. Вважається, що даний етап настав лише завдяки масовим повстанням. Політичні ідеології орієнтуються в цей час на існуючі традиційні ідеї та модернізують їх [42, с. 295]. Таким чином виникає багато конкуруючих ідей, які змогли набрати певної значущості в громадськості. З цього моменту активно творилися політичні ідеології, які змогли конституювати у суспільство новий образ життя з новими та одночасно відмінними цінностями. Поряд з цим в основі нових цінностей лежать такі поняття як «клас» та «народ нації» [35, с. 220].

На межі XIX – XX ст. в східноукраїнських та західноукраїнських землях наростав національний рух. Очолювала національний рух не хто інший, як інтелігенція, яка захоплювалася культурою та історією українців. Українська художня література того часу була майже повністю зосереджена на інтересах та бідах народу. Та для української інтелігенції справжнім крахом була асиміляцію, тому всі сили українського національного руху були спрямовані проти неї. Для українського народу ворогом були всі ті, хто будь-яким чином був проти чи заперечував культуру українського народу [29, с. 288]. Таким ворогом була царська влада, ліберальні та монархічні партії Росії. Зростання національного руху відбувалося в середовищі ворогів. Він постійно еволюціонував, набуваючи складніших форм свого існування, модернізувався. Проте беручи до уваги вплив двох імперій, між якими були поділені українські землі, необхідно зазначити, що національний рух розвивався в різних регіонах по-різному. Найбільш сприятливою для розвитку національно-визвольного руху був Захід України. Політичний режим Австро-Угорщини був більш сприятливим, ніж режим Російської імперії. Це пов'язано перш за все з тим, що перша була європейською країною, в якій діяли демократичні принципи, хоча з певними обмеженнями. Тому саме тут значно раніше було створено перші політичні партії, позиція яких полягала в боротьбі за незалежність соборної України. Першими

головними партіями на початку ХХ століття в Галичині були РУРП та УНДП [20, с. 153].

Головними українськими політичними партіями Галичини на початку ХХ ст. були Русько-Українська радикальна партія (РУРП) і Українська національно-демократична партія (УНДП). Лідерами І. Франко, Ю. Бачинський, В. Охримович та інші. Лідерами УНДП були І. Франко, В. Будзиновський, Є. Левицький, Т. Окуневський [20, с. 154].

Ці партії створювали у різних містах та селах свої організації, друкували газети, матеріали пропагандистського характеру, проводили виборчі кампанії.

Активну боротьбу діячі проводили за розвиток шкільництва, розвиток вищої школи. Особливу роль відіграло товариство «Просвіта» створена наприкінці ХІХ ст. Товариство ім. Тараса Шевченка продовжувало свою діяльність на чолі М. Грушевським. На початку ХХ століття діячам, що входили до товариства вдалося організувати розгалужену систему філій, її головне заняття полягало в культурно-просвітницькій діяльності. До 1914 року осередки товариства піднімали політичну та національну свідомість українців [11, с. 6].

Створення різних культурних та іншого роду організацій впливало на національне виховання молоді. До таких об'єднань належить організація «Сокіл» (1894), що мала спортивно-фізкультурне спрямування, спортивно-гімнастичне товариство «Січ» (1900). У 1911 році було створено таємний гурток «Пласт». Перед початком Першої світової війни ці об'єднання провели урочисто ходу на честь 100 річчя Т. Г. Шевченка. У 1912 р. було створене військове товариство «Січових стрільців» [36, с. 360].

На Волині національний рух розвивався в культурно-освітницькому русі, що вплинуло на пошкваллення діяльності православних представників. Тому духівництво та семінаристи стали активними учасниками процесу національного відродження. Була досить відчутною робота духовенства в церковно-культурному напрямі, метою якої було відродження православних

традицій.

Національний рух на Буковині розгортався з культурно-освітницької та громадсько-політичної діяльності. На початку ХХ століття тут активною була діяльність серед селян. Також розвивалася мережа сільських читалень. Громадсько-політична діяльність полягала у збиранні народних віч, організації різних кооперативних товариств. Крім того, тут активно впроваджували заходи проти румунізації та впливу румунських бояр в Буковинському сеймі. Істотного значення набула українська преса. Тут національний рух розвивався під приводом Національної ради русинів, Української радикальної партії та Соціал-демократичної партії [3, с. 314].

Істотно відрізнялася ситуація на Закарпатті. На жаль, в той час там проводилася «політика мадяризації», тобто з ужитку намагалися вижити українську мову, замінюючи її в церквах, школах та друкованих виданнях на угорську. Однак тут діяла національна інституція українців, якою виступала греко-католицька церква, яку найбільше цікавило мовно-літературні та культурно-освітні питання. Визначним діячем на Закарпатті був греко-католицький священник Августин Волошин, якого в історії прозвали «батьком» українського відродження на Закарпатті. Він був одним із найбільш зацікавлених діячів в існуванні закарпатської державності [3, с. 316].

На початку ХХ століття для Галичини було характерне явище боротьби за зміну системи виборів до парламенту Австрії. Особливо інтенсивно даний рух розгортався в 1905-1906 рр. Таким чином згуртувалася українська інтелігенція, активні діячі якої вимагали рівної прямої участі у виборах та справедливого представництва в австрійському парламенті та Галицькому сеймі.

Однак подальші історичні події визначали появу нових явищ та рухів. 20-30 рр. були надскладними для західноукраїнських земель. Ситуація яка склалася там була складною, однак це не заважало існуванню політичних

українських партій, яких налічувалося 12. Більшість з цих організацій ввели легальну боротьбу, однак були й ті, які діяли підпільно. Почали утворюватися націоналістичні групи, які створювали українські студенти. І в 1929 році ці групи об'єдналися та створили підпільну організацію – Організацію Українських Націоналістів (ОУН). Очолив її Є. Коновалець. Авторитет організації зростав, особливо серед молоді. Метою організації була безкомпромісна національна боротьба, а методи були жорстокими та кривавими, постійно проводилися збройні акції та терористичні акти. Пріоритетом для ОУН були інтереси української нації. Організація постійно намагалася піднімати в населення дух протесту, революції. Всі терористичні акти проводилися проти польського режиму. Звертаючись до ідейного підґрунтя національного руху на початку ХХ століття, то воно формувалося під впливом сукупності факторів, зокрема соціальних, історичних та культурних. Чи не найпершим, що тут слід зазначити це процес підвищення національної свідомості, який супроводжувався прагненням відродити українську мову та культуру. Виникнення політичних партій стало платформою для забезпечення підтримки та представлення інтересів різних соціальних груп, зокрема українського селянства. Виникнення партій дозволяло вести боротьбу за автономію та незалежність українських земель. Ідейно-світоглядним підґрунтям національного руху слугувала діяльність Наукового товариства ім. Т. Шевченка. За час свого існування товариство видало дуже багато наукових праць, етнографічних й археологічних пам'яток [11, с. 15]. В той час виникає також багато осередків товариства у різних містах.

Терористичні акти посилювалися коли ОУН очолив у 1933 році С. Бандера [3, с. 419]. ОУН відіграло важливу роль у збереженні української національної ідеї попри свої методи.

Формами визвольного руху в другій половині ХІХ ст. були громадські об'єднання, що мали культурне спрямування. А вже на початку ХХ століття на перший план почали виходити політичні об'єднання та спільноти. Проте в

державно-політичний процес, як ми вже згадували вище втягувалися й культурницькі товариства. Всі ці організації в сукупності відстоювали права українців. Історики вказують на майже одночасне виникнення організаційних форм в Наддніпрянщині та Галичині, проте остання все-таки дещо випереджала, зважаючи на сприятливі умови [2, с. 22].

Отже, виникнення та розвиток національного руху в Україні має свої витoki та підґрунтя. Це складний історичний процес, який полягає у боротьбі українського народу за свої права та свободи. Даний рух виражався в різних формах, характеризується виникненням різних організацій та товариств, діяльність яких була направлена в єдине русло.

РОЗДІЛ 2. ДУХОВНА І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО

2.1. Життєвий шлях

Один із давніх українських родів – Шептицькі, початок яких бере із бояр земських, чий володіння були між Самбором та Перемишлем (Див. Додаток Б). Бувши представниками української шляхти у XIII Шептицькі вступили до княжої дружини. Коли вони здобули перемогу над татарами отримали від галицького князя в подарунок монастир св. Онафрія у Старосамборі та декілька сіл. А після того, як галицькі землі перейшли під

польську владу, рід Шептицьких все одно неухильно дотримувався східного обряду та протистояв новим польським впровадженням. Через свою непокірність їх рід позбавляли урядових посад довгий час. Пізніше їх допустили до сенату, а в XVIII ст. представники роду займали найвищі посади в Українській Греко-католицькій церкві. Так до вищого духовенства із Шептицьких належали: Львівський єпископ Варлам, Львівський єпископ та митрополит Київський Атанасій, Львівський єпископ та митрополит Київський Лев, єпископ Перемишльський Атанасій. Однак перед першим поділом Польщі двоє представників роду перейшли до духовенства латинського [14, с. 13].

З того часу почався масовий перехід членів родини Шептицьких на латинський обряд, і вже до початку XIX ст. весь рід прийняв римо-католицизм. Таким чином відбулася полонізація Шептицьких, як і багатьох українців. У 1871 році Шептицькі отримали графський титул. Це відбулося після приєднання Галицьких земель до Австрії.

Деякі польські дослідники навіть намагалися довести польське походження роду. Інші дослідники також намагалися вивести корені Шептицьких з інших народів. Однак, досліджуючи герб родини, його геральдичний матеріал І. Шпитковський довів, що він носить суто український характер (Див. Додаток В). Звідси й свідчення про те, що рід має українське коріння, а назва походить від села Шептиці.

Андрей Шептицький, від народження Роман-Олександр-Марія Шептицький, народився 1865 року в с. Прилбичах Яворівського повіту Галичини (Див. Додаток Г).

Мати майбутнього митрополита – графиня Софія, дочка польського митця О. Фредра. Це була освічена жінка, яка займалася живописом та знала декілька мов. Батьком був Іван Шептицький, граф, який цікавився культурою та історією українського народу, займався збиранням рукописних та друкованих матеріалів з історії уніатської церкви, які зберігав у родинному архіві. І. Шептицький вважав себе поляком, проте не зрікався й походження

«руського» [2, с. 30].

Навчався Роман вдома, з ним займався приватний учитель, однак іспити він здавав у Львові в польській гімназії. Згодом він перейшов навчатися в Краківську гімназію св. Анни. Її він закінчив з відзнакою у 1883 році. І навіть буди ще учнем, він вже підписував книги зі своєї бібліотеки українською мовою, таким чином підкреслював своє походження [14, с. 16]. Приблизно в той же час в юного Шептицького з'являється бажання повернутися до грецького обряду та піти до монастиря оо. Василіан. Проте батько Романа протестував, він не вірив, що син готовий до духовної кар'єри, і увесь задум сина здавався йому законспірованим планом єзуїтів. Тому Іван Шептицький примушує сина пройти військову службу, яку через декілька місяців син покидає, через стан здоров'я. Певний час Роман проводив у Кракові, відвідував різні зібрання еліти, які його аж ніяк не захоплювали. Однак він не покидає спроб переконати батька у своєму покликанні служити народові України.

Батько Романа ледве згоджується на вступ сина до василіан, однак ставить перед ним ряд умов. Він вимагає від сина здобуття юридичної освіти та декілька років життя світським аристократом. Тому Роман Шептицький почав вивчати право в Краківському університеті. Та навіть в оточенні польської освіти та культури запал та бажання служити українському народу не зникає в юного Романа. Ці бажання стають ще сильнішими після поїздки до України. А впевненість в необхідності зміни обряду йому дала подорож до Риму.

Склавши випускні іспити Роман вступає, він отримує звання доктора права та нарешті за згодою сім'ї вступає до монастиря Василіан. Тут Роман змінює своє ім'я на духовне Андрей. Через декілька років його висвятили на священника. Паралельно Андрей здобував докторські знання з богослов'я та філософії у Кракові. Після чого він отримує посаду магістра новіціату. А у 1896 році його назначають ігуменом в монастирі св. Онуфрія, згодом щей

професором богослов'я в монастирі в Кристинополі [2, с. 28].

У 1898 році помер митрополит Сильвестр Сембратович, тому виникає гостра потреба вибрати нового кандидата. Багато хто одразу вбачав підходящу кандидатуру в А. Шептицькому, проте його польські зв'язки виникали багато недовіри. Тому Рим та Відень на цю посаду призначає іншого. А. Шептицький стає єпископом в Станіславі. Тут він активно пише різні пастирські послання, намагаючись довести свою вірність українському народові. У цих посланнях він пише про патріотизм та християнську любов до ближніх. Він роздумує над долею селян, вважає за необхідність поширення освіти серед різних суспільних верст населення. Вбачає користь для сільського населення відкриття читалень. Всі свої послання він писав виключно українською літературною мовою, таким чином показуючи своє ставлення не лише до народу, але й до української мови. У Станіславі єпископом створює товариство «Просвіта», починає будівництво Греко-католицької семінарії, відкриває бібліотеку [2].

У 1901 році після смерті Ю. Сас-Куїловського, Шептицький стає митрополитом. На посаді митрополита Галицького він намагався поступово реалізовувати програму трансформації Греко-католицької церкви в авторитет для українського суспільства. Основним бажанням було поєднати Схід та Захід. Він дбав про виховання інтелігентних та освічених священників, а також про виховання українського народу в дусі християнської моралі.

У 1914 році митрополита заарештувала царська армія та вивезла до Росії. У 1917 році його звільнили, за умови обрати місце для життя в Росії, тому митрополит вибрав Павлоград. І того ж року складним шляхом через інші країни Шептицький повертається до Львова. Та приблизно через рік своєї відновленої діяльності митрополит змушений відбувати домашній арешт. Тим часом відбувається ряд подій, серед яких приєднання Галичини до Польщі. Андрей багато подорожує, основна ціль цих подорожей – об'єднання та єдність українців по всьому світу [5, с. 60].

Життя галичан поступово стало погіршуватися, проводилася політика

денаціоналізації. На захист галичан стає А. Шептицький, який пише різні листи до різних країн світу. А у 1939 році радянські війська окупувають Захід України, що створювало небезпеку для митрополита. Червона армія переслідувала церкву та віруючих, ввела атеїстичну пропаганду. Цього ж року митрополит висвячує Й. Сліпого та призначає його своїм наступником. У 1941 році намагається бути прихильним до німецької армії, вбачає силу й перемогу за неї. Однак зовсім скоро розуміє, що німецька влада нічим не відрізняється від російської. Декілька раз сильно ризикуючи він виступає з протестами до нацистів. У 1944 році більшовики знову були активними у Львові, що змусило Шептицького бути дуже поміркованим у своїй політиці [5, с. 63]. Адже велися переслідування як за самим митрополитом, так і за його прихильниками. Через три місяці після заняття радянською владою Львова митрополит помер .

Отже, все життя митрополита Андрея Шептицького від юних літ і до смерті було тісно зв'язане з церквою. Греко-католицька церква була більшою частиною життя архієпископа, а основна місія всього життя полягала в служінню Богу та українському народу.

2.2. Участь та роль А. Шептицького у політичних подіях та організаціях того часу

Важливу роль в національному відродженні відігравала греко-католицька церква. Ще від свого заснування 1596 року Брестською унією вона мала чітко виражений національний характер. Греко-католицька церква відмежовувалася від поляків, зберігала східний обряд, підпорядковувалася Римові, що вплинуло на послаблення впливу на неї Росії. Представники цієї

церкви були консервативними у світоглядному плані. Старше покоління було прив'язане до церковних традицій та старослов'янської мови. А от молоді священники були радикальними, прагнули запровадити народну мову в церковну літературу та проповіді.

До ключових постатей української історії належить один із митрополитів греко-католицької церкви Андрей Шептицький. Вплив діяча на духовне та національне життя та процеси національного відродження беззаперечний. І хоча митрополит виховувався на ґрунті польської освіти та культури, він зробив свій вибір на користь українського народу та церкви. Бувши світським представником Шептицький був уроджений з ім'ям Роман, а після висвячення у священники взяв ім'я Андрей. А зовсім згодом отримав посаду єпископа Станіславського. Таке просування Шептицького в греко-католицькій церкві занепокоїло українську громадськість. Сам А. Шептицький хотів розвіяти недовіру та почав формувати свої національні та політичні погляди в пастирських посланнях. В них він також особливе місце відводив Греко-католицькій церкві та вказував на її роль в національному житті галичан. Він також вказував на те, що світська інтелігенція була лідером в національному русу. Національне відродження, на його думку, було процесом природним, він вважав за необхідне, участь Греко-католицької церкви у вирішенні сучасних для того часу політичних та суспільних проблемах [2, с 70]. Він бачив зміцнення та збереження національної ідеї в діяльності Греко-католицької церкви. Це своєю чергою зовсім не влаштовувало польські панівні кола та московську владу. Вони постійно звинувачували Шептицького в націоналізмі.

Митрополит був справжнім патріотом українського народу й вважав за потрібне виховувати патріотизм у молоді, що, на його думку, було запорукою майбутньої розбудови держави на основі народовладдя, захистивши її від зазіхань зовні. Тому, коли він посів посаду єпископа в Станіславі став займатися активною організацією різних заходів для молоді. Він намагався довести до її розуміння важливість необхідності знання рідної мови та історії

українського народу, а Церкву при цьому він називав однією з найважливіших помічників в цьому. Головною метою митрополита було відродження національної свідомості українців, однією з важливіших передумов виборення державного суверенітету. А церква на той час виступала ефективним духовним та соціальним інститутом, який мав вплив на формування національної свідомості та який орієнтувався на єднання всіх українців, що мали спільну мету. У Греко-католицькій церкві, на відміну від Московського патріархату, всі проповіді велися українською мовою, а їх зміст спрямовувався на формування української ідентичності [5, с. 61].

У час своєї діяльності в Станіславі А. Шептицький викупив площу та почав будівництво греко-католицької семінарії, згодом заснував бібліотеку, якій в користування подарував книги з власної бібліотеки. Також він подарував пізніше багато картин, ікон, стародруків та музейних експонатів. Як священник він відвідував в'язнів, давав можливість їм посповідатися, намагався втішати. Для забезпечення селян землею, він скупив деякі польські маєтки, після чого їх було поділено для оренди та продаж. А, щоб селяни змогли собі придбати ці землі він заснував Земельний банк, де вони могли позичати гроші. Він підтримував страйки селян та навіть сприяв їх проведенню. Це він робив з певних причин, по-перше, він намагався таким чином зупинити еміграцію галичан та підвищити рівень самосвідомості нації. Також Шептицький фінансово підтримував заснування хліборобських, хліборобсько-ремісничих шкіл [34, с. 29].

У 1901 році Шептицький став митрополитом, після чого на його плечі лягло багато відповідальних обов'язків. Від тоді він репрезентував Церкву в Римі та Відні, репрезентував Галичину. Своєю діяльністю митрополит постійно намагався доводити свою відданість народу України. У одному із пастирських листів Шептицький накреслив програму своєї діяльності. Він зазначав, що він має служити Церкві та народу, й має виконувати все для них та для майбутнього покоління. Митрополит розумів, що треба подолати

прірву між народом та духовенством, тому він вважав за потрібне, щоб священники брали участь та підтримували культурно-економічну діяльність народу. Також вказував на важливість пропагування просвіти. Поряд з цим в цих закликах відчутні суспільно політичні аспекти, адже для митрополита ідеологія та світогляд тісно взаємопов'язані.

А. Шептицький брав активну участь у політичному житті Галичини. Як віриліст, він був депутатом сейму, у 1901-1914 роках виконував обов'язки віце-маршалка сейму, був членом Палати Панів парламенту, де відстоював інтереси українського населення Галичини.

На межі двох століть політичні думки українців збагатилися ідеєю самосвідомості. В цей час відбувався перехід етнографізму до політичного світогляду, а Греко-католицька церква не могла залишити це осторонь. Адже серед галицької інтелігенції змінювалися настрої, почали зароджуватися національні процеси державотворення. Виразником цієї ідеї виступав саме А. Шептицький. У 1901 році йому довелося звернутися до української інтелігенції в одному з листів. Він вбачав в ній суспільну силу, яка має вплив на народ та займає в ньому особливе становище. Митрополит був в ряду з громадянами-патріотами та працював заради української спільноти, тому намагався порозумітися з українською елітою. Своєю метою він вбачав зібрати всіх «під прапором Христа». А дорогу до цього прокладає Греко-католицька церква [2, с. 39].

У 1902 р. митрополит поставив питання про необхідність відкриття української гімназії у Станіславі. У 1903 році А. Шептицький заснував Народну лічницю, яку в 1930-1938 роках перетворили на сучасний шпиталь. У січні 1906 р. очолював делегацію до імператора Франца Йосифа І, яка поставила питання про надання українцям рівних прав з іншими народами Австро-Угорської імперії.

Становлення української національної самоідентифікації супроводжувалося формуванням поглядів на боротьбу за незалежність та розбудову держави та її державно-правового простору. А. Шептицький був

переконалий, що це своєю чергою мало вплив на оформлення української державної суб'єктивності. Українська церква, яку він очолював на той час та її духовенство щоденно та систематично зміцнювали самоідентифікацію та самовизначення народу. Архієпископ зосереджував увагу на права та свободи українського народу та кожного громадянина під час своєї громадської, суспільної та політично-державницької діяльності. Але основний зміст його діяльності як митрополита та громадянина полягав в національно-визвольному дусі. Він прагнув збагнути економічні, суспільні, культурні та мовні потреби інтереси свого народу. Таким чином він доводив свою любов до України, знав добре правові та конституційні норми, за що заробив авторитет. Йому належить обґрунтування необхідності надання Галицькому народові права голосування. Йому також допомогло в цьому обрання до Палати Панів у Відні. Завдяки його ініціативі, наполегливості та умінням домовлятися, він зміг переконати інші народи надати виборче право національним округам Галичини. Найбільшим було прагнення Шептицького заявити про історичне право українців створити свою національну державу [10, с. 152]. При цьому значний вплив від самого початку свого створення мала Греко-католицька церква, створення громадських організацій, культура та освіта, духовність. Все в сукупності, на думку митрополита, здатне було створити моральні та соціальні засади для демократії.

На засіданні Палати Панів у 1910 році владика вимагав створення українського університету у Львові. Окрім того, Андрей Шептицький був ініціатором та засновником Земельного банку у Львові (1910), активно підтримував діяльність українських культурно-просвітницьких товариств «Просвіта», «Рідна Школа» та «Сільський господар», а також був почесним членом Львівської «Просвіти» [31, с. 72; 44, с. 192]. Найбільшим його політичним досягненням стала у 1914 р. домовленість з польською стороною про виборчу реформу, яка б збільшила політичне представництво українців у Галицькому сеймі, але її здійснити завадила війна.

Андрей Шептицький у своїй громадській, суспільно-політичній діяльності приділяв особливу увагу правам і свободам як українського народу, так і інших народів та окремих громадян. Проте був значно глибшим, зосередженим на українському національно-визвольному русі в різні історичні періоди. Головною метою його діяльності було розуміння національних культурно-мовних, суспільно-політичних, економічних та духовних потреб, а також спроба вирішити ці питання на державному рівні в межах своїх можливостей.

Авторитет митрополита значно зростав завдяки його глибоким знанням конституційно-правових норм передових країн світу, теорії держави й права, а також класичного лібералізму. Він переконливо обґрунтував необхідність надання українцям Галичини права на загальне, вільне та таємне голосування. Завдяки його наполегливості, ініціативі та вмінню досягати домовленостей з депутатами інших національностей, зокрема польськими представниками, українці нарешті отримали виборче право у своїх національних округах. Кость Левицький, відомий діяч українського національно-визвольного руху, високо оцінив внесок митрополита у створення депутатського корпусу для ухвалення закону про виборчі права українців: «Посередництво А.Шептицького в справі виборчої реформи вказує на засади, яких біскуп намагався дотримуватися, діючи на площині стику релігії і політики. Провідною ідеєю митрополита була вірність суспільній справедливості » [47, с. 153].

Суспільно-політичне бачення Андрея Шептицького охоплювала широкий спектр політичних партій, напрямів і течій, заснованих на національній ідеї. Однак, митрополит свідомо тримався осторонь будь-якої участі у партіях виступаючи як представник загальнонаціональних ідеалів, як символ єдності нації, а не окремої її частини. Він не належав до жодної політичної організації, не прагнув здобуття політичної влади і не виявляв політичних амбіцій. Навіть як виборець, Шептицький не брав участі у виборах. Незважаючи на це, йому доводилося бути причетним до

політичного життя, хоча він постійно намагався уникати цього: «Для добра моїх вірних, – наголошував Андрей Шептицький, – я старався полагодити суперечності між партіями... поглядами та особами, вказати моїм вірним на ідеали культури, знання, святости» [38, с. 123]. Хоча Шептицький намагався дистанціюватися від прямих партійних зв'язків, він активно взаємодіяв із політиками, зокрема із членами Української національно-демократичної партії (УНДП), що була найвпливовішою партією Галичини.

У період Першої світової війни митрополит займався гуманітарною допомогою, підтримував біженців та поранених, а також виступав проти насилля і руйнувань. А. Шептицький підтримував ідею української автономії та визволення з-під влади Російської імперії та Австро-Угорщини. Після окупації Галичини російськими військами у 1914 р. А. Шептицького було заарештовано і заслано до Росії. Лише в 1917 році він повернувся до Львова після Лютневої революції в Росії.

Після утворення ЗУНР у 1918 році А. Шептицький підтримував ідею української державності на території Західної України, хоча не займав прямої політичної посади. Він закликав до єднання українців та сприяння політичному самовизначенню. Загалом митрополит відіграв важливу роль у духовному та ідеологічному підтриманні ідеї об'єднання українських земель у єдину державу.

Після встановлення польської влади в Західній Україні А. Шептицький протистояв політиці колонізації, яка обмежувала права українців у культурній, мовній та релігійній сферах. Він активно захищав права греко-католицької церкви та української громади, закликаючи до ненасильницького спротиву. Хоча А. Шептицький не брав участі у політичних організаціях безпосередньо, його моральна підтримка надавала вагомій сили українським національно-демократичним силам, зокрема УНДП та іншим громадським організаціям.

Під час Другої світової війни та німецької окупації А. Шептицький

виступав проти нацистського терору та переслідування євреїв. Він надавав притулок євреям, рятуючи їх від знищення, і звертався до нацистів з протестами проти геноциду. Митрополит мав складні стосунки з Організацією українських націоналістів (ОУН). Він намагався зберігати баланс між співпрацею та критикою радикальних методів організації, закликаючи до гуманних методів боротьби за незалежність України. Після Другої світової війни А. Шептицький залишався символом національного руху в Україні, підтримуючи ідеї української державності навіть в умовах радянської влади.

На схилі життя Андрій Шептицький активно просував ідею єднання церковних зусиль. Він усвідомлював, що на цьому шляху виникне багато труднощів, і найважливішою він вважав негативне ставлення населення до ідей єднання. Шептицький вважав за необхідне об'єднати як православних, так і католиків, а шляхом до цього бачив створення патріарху в Києві. За його задумом, усі християни мали б підпорядковуватися Київському патріарху, який визнавав би владу Папи Римського.

Такі ідеї митрополита завжди дратували україноненависників усіх рівнів. До прикладу, у протоколі начальника відділу слідчої частини НКВД УРСР Н. Майорова міститься наступне: «Завжди у своїх виступах А. Шептицький з акликав до об'єднання різних українських організацій і груп і до з'єднання їх навколо Греко-католицької церкви. Керівництво уніатської церкви Галичини вважало, що лише спільна боротьба націоналістичних організацій приведе до створення самостійної держави» [41, с. 107].

Документи спецслужб вміщують такі висновки: «А. Шептицький не був представником якоїсь певної української політичної партії, а цілком прагнув стояти над усіма партіями і об'єднати їх спільні зусилля. А. Шептицький переслідував мету, щоб його вважали батьком і поборником українського народу, його керманічем, другом і порадником» [41, с. 107]. Безперечно, це була правда, хоча подібні донесення й висновки мали за мету визначити головного «ворога» тоталітарного режиму.

Отже, приходимо до висновку, що діяльність митрополита значна й багатопланова. Він домагався рівних політичних прав для українців Австро-Угорської імперії, палко підтримував проголошення ЗУНР, відстоював право українського народу на власну, захищаючи права віруючих та священнослужителів. Андрей Шептицький не був класичним політичним лідером та членом політичних партій, однак його вплив на політичні процеси через релігійні та моральні авторитети був величезним. Його діяльність була загалом спрямована на захист української нації та боротьбу за права українців в умовах чужих імперій.

2.3. Вплив на розвиток українського національного руху

Постать Андрея Шептицького значно перевищує межі конфесійної, суспільної та національної межі. Він ввійшов в історію не тільки як релігійний, але і як визначний громадсько-політичний діяч. Як уже було раніше зазначено, він зробив вагомий внесок у національно-визвольний рух українського народу на шляху утвердження державного суверенітету України та в національне відродження нашого народу [41, с. 101].

На переконання І. Гель, «А. Шептицький був Українським Мойсеєм, адже став не тільки пастирем українців, а вболіваючи за долю України, вишукував шляхи до її свободи. Багато духовних сил та могутній талант він вклав у створення власного плану-меморандуму майбутньої незалежної держави. Геніальність цього плану, викладеного у «Меморандумі» 15 серпня 1914 року, актуальна і в наш час. Він полягає в тому, що владика ставив в основу розбудови держави, насамперед, сильну національну армію, побудовану на традиціях запорізьких козаків, з відродженим інститутом гетьманства в командній українській мові, також європейську правову державу, і нарешті, рідну національну церкву» [12].

Як патріот, за словами В. Лаби, «А. Шептицький всіма силами намагав

ся допомогти українському народу у його прагненнях до створення власної держави, матеріально та духовно підтримував діяльність освітніх, наукових, економічних товариств та молодіжних організацій. Своєю працею митрополит завоював довір'я великої кількості українців, які досягнули значення його діяльності для українського народу, «відкинули всякий сумнів і вважали Митрополита не тільки щирим українцем, але духовим провідником українського народу – українським Мойсеєм. Навіть люди, що не ставилися прихильно до Церкви, ставилися до Митрополита Андрея з найбільшою пошаною за його працю і культурну працю, та за його незвичайну людяність. Вже по короткому часі владичого володіння Митрополит був в очах усіх українців визначною і величною постаттю» [17, с. 46].

Щодо позицій митрополита, то А. Сапеляк зауважує, що «він одночасно признався до свого українського патріотизму, тісно поєданого з любов'ю до ближнього. Служіння українському народові - це праця на піднесення його матеріального добробуту, духовності та морального стану: «Християнська любов до ближнього та любов до католицької справи, якій я присвятив своє життя, - писав митрополит, - справа святої єдності ... Правдивий патріотизм не є нічим іншим у своїй суті, як правдивою любов'ю до ближнього. І я став таким чином українським патріотом. Уся моя праця, яка зродилась з цієї любові, мала завжди на меті добро матеріальне, з огляду на велику вбогість нашої Церкви і нашого народу. Я зробив усе це, що міг, щоб зарадити. Відтак це було добро морального порядку. Розходилося про піднесення християнської науки народу, надприродне життя, християнське життя в родині і т.п. Я старався обійняти всі потреби нашого народу, хоча б частково» [38, с. 121].

Можемо стверджувати, що А. Шептицький зробив величезний внесок у розвиток українського національного руху, впливаючи на суспільство завдяки релігійному, культурному та моральному авторитету. Його діяльність сприяла формуванню національної свідомості українців.

Перш за все слід зазначити, що культурно-просвітницька діяльність Андрея Шептицького була спрямована на підвищення морального й

духовного рівня українського народу до тієї межі, коли виникає свідомість і масова готовність до участі в національному державотворенні. Він активно займався меценатською діяльністю, надавав фінансову підтримку талановитій молоді та митцям, організовував виховну роботу в школах, засновував спортивні та просвітницькі товариства, видавав часописи, газети та проводив масові заходи, де обов'язково поєднувалися національні і релігійні аспекти [7, с. 120]. Така діяльність А. Шептицького безумовно сприяла розвитку національного руху, формуванню української нації та спонукала її до боротьби за свою землю, свободу та віру.

Крім того, значну увагу А. Шептицький приділяв поняттю патріотизму. На його думку, християнин має перш за все «любити свою родину і свою Батьківщину», а також митрополит працював на благо суспільства. Він підтримував національно-демократичний напрям в українському русі та активно виступав проти москвофілів. Одночасно він попереджав про небезпеку партійних розбіжностей і закликав до об'єднання суспільства задля національного прогресу. Першочерговими завданнями українського національного руху в Галичині він вважав піднесення освітнього й наукового рівня суспільства, розвиток національної торгівлі та промисловості [45, с. 1-19].

Аналізуючи пастирські листи А. Шептицького, можемо стверджувати, що митрополит великого значення ролі Церкви у розвитку мовної культури нації. Він вірив, що священники, використовуючи українську мову під час богослужінь, не лише підносили рідну мову, але й активно сприяли формуванню патріотичної свідомості серед вірян [45, с. 55-77]. Більш того, він писав усі пастирські листи українською літературною мовою, крім листа «До моїх любих гуцулів», що був написаний на діалекті [2, с. 70-71]. Українська мова, на думку, А. Шептицького, була справжньою цінністю та однією з умов єдності: «Що ж робить якесь число людей народом? – запитує А. Шептицький – Передовсім мова. Всі, що по-українськи говорять, або що вважають українську мову за рідну, будуть становити український народ» [30,

с. 142]. Як бачимо, для митрополита мова була одним із чинників (поряд з волею), які творять націю, оскільки рідна мова закладена в людині на рівні національного генетичного коду. На нашу думку, таке розуміння особливо актуальне для теперішньої України, адже воно єдине спроможне погодити проблему мовно зрусифікованого Сходу з ідеєю національного відродження.

Великі зусилля митрополит прикладав до розбудови системи національної та релігійної освіти, якій надавав особливо вагомого значення. На думку, А. Шептицького освіта є цінністю та багатством. Саме тому, він постійно опікувався середньою освітою, інститутським навчанням українців і не лише на теренах Галичини [6]. А. Кравчук наголошує, що «А. Шептицький відчував глибокий обов'язок перед українським народом виховувати молодь на засадах християнських цінностей, що категорично заперечують будь-які форми насильства, включно з убивством. До прикладу, 10 грудня 1942 р. у Львові було затверджено правила до Декрету Львівського Архієпархіального Собору «Про виховання молоді», які починаються з визначення основної мети цього документа: «Усі душпастирі повинні пам'ятати, що, за своєю природою, кожен із них має бути вихователем молоді. Хоча катехити і є вчителями релігії, їхнє головне завдання – виховувати молодь у дусі святих християн і справжніх громадян» [23, с. 990-991]. Перед катехитами, які працювали з учнями середніх шкіл, ставилося завдання: «Молодь потрібно виховувати в щирій любові до Вселенської Церкви та Батьківщини» [23, с. 992].

Будучи виразником національних інтересів українського народу, А. Шептицький чітко продемонстрував свою державницьку позицію, захищаючи ідею української незалежності. У ході пастирського візиту до Америки у 1921 р. він виступив проти включення Галичини до складу Польської держави, що спричинило його арешт після повернення до Польщі. Цей сміливий крок став проявом його відданості українському народу і боротьбі за національну незалежність. Шептицький відкрито визнавав свій патріотизм, вважаючи, що кожен священник має жити інтересами та

стражданнями свого народу, інакше він не зможе виконати свою пастирську місію [25].

А. Шептицький звертав увагу на те, що український народ був поділений територіально, релігійно та внутрішньо-ідеологічно, наслідком чого стала відсутність згоди між політичними силами у способах досягнення спільного добра. Це особливо важливо з огляду на те, що український народ «лежить на пограниччі двох різних і майже собі ворожих культур – східної і західної» [19, с. 29-31]. Саме тому, через листи та послання митрополита простежується думка, що кожен, кому не байдужа доля України, повинен вважати своїм обов'язком, працею життя прислужитися до зміцнення єдності та до усунення елементів розбрату: «Чого українському громадянству передусім треба, то цієї єдності і солідарности, без якого, по словам Євангелія, не може встояти навіть царство демона» [33].

Окремо зазначимо, що протягом 44 років митрополичого служіння Андрей Шептицький завдяки своїм твердим католицьким і українським християнським переконанням, далекоглядності, дипломатичним та церковно-політичним здібностям, а також щедрій благодійній діяльності, вивів УГКЦ на новий історичний рівень. Він перетворив церкву на повноцінне національне українське релігійне об'єднання, зробивши її важливим чинником не лише духовного і національного відродження, але й формування української державності. Його культурно-просвітницька праця стала ключовим джерелом підвищення національної свідомості галичан і сприяла духовному й моральному зростанню народу, орієнтуючи його на жертвне служіння національному та церковному будівництву [15, с. 17].

Отже, Андрей Шептицький відігравав вирішальну роль у формуванні української національної свідомості та розвитку національного руху на західноукраїнських землях. Він стверджував, що одним із найважливіших завдань для освічених і свідомих громадян є створення сильної Української держави, яка стоїть перед освіченими й свідомими громадянами є формуван

ня сильної Української держави, яка ґрунтувалася б на єдності нації та принципах релігійної єдності й соціальної солідарності. У цьому процесі Церква повинна стати головною рушійною силою, сприяючи успішному національному єднанню та державотворенню в Україні. Його діяльність охоплювала культурну, соціальну, політичну й духовну сфери, що робило його однією з ключових постатей в історії України ХХ століття. Така багатогранна діяльність митрополита мала на меті не лише духовне та культурне піднесення українців, але й політичне та економічне зміцнення нації, що стало значущою передумовою для майбутнього відновлення незалежної України. Він сприяв збереженню української ідентичності в умовах чужоземних окупацій та став символом боротьби за національні права.

РОЗДІЛ 3

РОЗГЛЯД РОЛІ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АНДРЕЯ ШЕПТИЦЬКОГО У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ

3.1. Характеристика навчальної літератури та навчальних програм

Для вивчення ступеня відображення ролі громадсько-політичної діяльності Андрея Шептицького в шкільному курсі історії було проведено аналіз наявних підручників та навчальних програм.

Так, у процесі аналізу шкільних підручників виявлено, що висвітлення особистості, ролі та праць А. Шептицького у шкільному курсі історії України є недостатнім. Досліджено, що у більшості підручників історії, які були надруковані до 2009-2010 рр., постаті митрополита відведено дуже мало уваги, здебільшого кілька рядків у розділі «Західноукраїнські землі у міжвоєнний період». У цих підручниках постать А. Шептицького розглядається у декількох словах, його роль зводиться до розвитку греко-католицької церкви та її розбудови, а про праці митрополита взагалі не згадується.

Однак проаналізувавши підручники історії України для 9 класу, які були надруковані після 2010 р., бачимо, що у них постать А. Шептицького та його роль розглядаються ширше, подається більше відомостей про особистість митрополита та його діяльність. До прикладу, У підручнику з історії України для 9 класу під редакцією В. Власова приділено значну увагу постаті митрополита Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького та впливу цієї церкви на формування національної свідомості жителів західноукраїнських земель. Власов ретельно висвітлює діяльність митрополита, виділяючи окремий підпункт: «Якою була роль митрополита Андрея Шептицького в поживленні національного життя в західноукраїнських землях». У підручнику також наведено уривок із книги

Шептицького «За єдність святої віри, церкви і нації», а також додано джерела, що ілюструють його вплив та авторитет [9, с. 265-268].

У підручнику з історії України для 9 класу О. Струкевича [40] про А. Шептицького розповідається у параграфі «Політичне й національно-культурне життя Західної України на початку ХХ ст.», де згадується про участь митрополита у реформі виборчої системи 1906 року, а потім у параграфі «Радикалізація настроїв українства. Буковина та Закарпаття на початку ХХ ст.» виділено окремий підпункт «Митрополит Андрей Шептицький». Цей підпункт є коротким, у ньому подано портрет А. Шептицького, немає жодних фактів з його біографії, лише коротко розповідається про його діяльність на посаді роль митрополита та його роль у боротьбі за права українського народу.

У підручнику з історії України для 9 класу Н. Сорочинської та О. Гісем [39, с. 238-239] про А. Шептицького коротко зазначено у розділі «Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорської імперії на початку ХХ ст.», зокрема у практичному занятті №7 «Вплив греко-католицької церкви на піднесення національної свідомості населення західноукраїнських земель». Автори підручника подають портрет митрополита, коротко описують діяльність А. Шептицького на митрополичому престолі, наводять уривок із промови А. Шептицького на 100-му ювілеї Маркіяна Шашкевича та роблять висновок, що його діяльність сприяла відновленню єдності українського руху з греко-католицькою церквою.

Окрім того, у підручнику з історії України для 9 класу І. Бурнейко, Г. Хлібовської, М. Крижановської та О. Наумчук [4, с. 240-242] про митрополита йде мова також у розділі «Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорської імперії на початку ХХ ст.», у параграфі «Радикалізація українського руху на початку ХХ ст. Діяльність УГКЦ» та в підпункті «Галицька митрополія греко-католицької церкви. А. Шептицький». Зауважимо, що в цьому підручнику, порівняно з попередніми, подано більше інформації про особистість А. Шептицького та його діяльність. Зокрема,

надано два фото митрополита, подано його коротку біографію, що вміщує відомості про народження, походження, освіту, початкові умови формування особистості, особистість А. Шептицького та українське національне відродження. На додаток, наведено фрагмент з документу А. Шептицького та фрагмент наукової праці української історикині С. Гірняк, яка є дослідницею митрополита.

У підручнику авторів О. Реєнт та О. Малій [36, с. 208-209] про А. Шептицького згадано у розділі «Українські землі на початку ХХ століття», у параграфі «Національно-культурний рух на західноукраїнських землях на початку ХХ століття», де описано обрання А. Шептицького митрополитом УГКЦ, подано його фото та коротко охарактеризовано його церковно-релігійну діяльність, а також у параграфі «Вплив греко-католицької церкви на піднесення національної свідомості населення західноукраїнських земель. Матеріали для практичних та творчих робіт», де подано фрагменти з пастирського послання митрополита «Перше слово пастиря» й дано завдання проаналізувати текст цих фрагментів.

У підручнику з історії України для 9 класу Ф. Турченко та В. Мороко [42, с. 309-310] про Андрея Шептицького зазначено у параграфі «Наростання національного руху в Західній Україні в 1900-1913 рр.». Зокрема, коротко зазначено про обрання його митрополитом та його діяльність на престолі. Далі у матеріалах для практичного заняття наведено фрагмент з Енциклопедії українознавства «Про патріотичну діяльність митрополита Андрея Шептицького» та запропоновано відповісти на запитання до цього фрагмента.

У підручнику з історії України для 9 класу О. Пометун, Н. Гупана та І. Смагіна [32, с. 214-216] про митрополита мова йде у розділі «Західноукраїнські землі у складі Австро-Угорської імперії на початку ХХ ст.». Автори описують обрання А. Шептицького митрополитом УГКЦ, коротко його заслуги та подають уривок із праці сучасного українського

історика церкви В. Іванишина про обрання А. Шептицького.

Аналіз вищенаведених підручників свідчить про те, що автори подають у них інформацію про Андрея Шептицького дуже стисло та коротко, вони рідко пропонують учням матеріали з біографії митрополита та зовсім не згадують і не аналізують його численні послання та праці. Вважаємо це значним недоліком сучасних підручників, адже таке вузьке бачення діяльності А. Шептицького та його внеску в розвиток українського руху перешкоджає правильному усвідомленню учнями важливості постаті митрополита у ХХ столітті.

Щодо навчальних програм, то проведений аналіз засвідчив, що у сучасні навчальні програми пропонують учням для ознайомлення та вивчення постать А. Шептицького. До прикладу, у навчальній програмі для закладів загальної середньої освіти «Історія України. Всесвітня історія 6-11 класи» (2022 р.) [28] пропонується вивчати постать А. Шептицького у 9 класі у процесі вивчення теми «Повсякденне життя та культура України в середині ХІХ – на початку ХХ ст.». Цією програмою передбачено, що учні мають знати про обрання Андрея Шептицького митрополитом Греко-католицької церкви та обґрунтувати судження про історичне значення діяльності Андрея Шептицького. Окрім того, у зазначеній програмі вказано, що у 10 класі в межах теми «Західноукраїнські землі в міжвоєнний період» учні повинні вміти укладати історичні портрети визначних особистостей, серед яких і Андрей Шептицький.

У модельній навчальній програмі «Історія України. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. О. Гісем, В. Бойко, Я. Василенко, В. Даниленко, О. Мартинюк, О. Охредько, О. Сирцова, Т. Тарасюк) [27] також пропонується вивчення матеріалів про А. Шептицького у 9 класі у розділі «Українські землі на початку ХХ ст.». Цією програмою передбачено, що учні повинні називати дату обрання митрополитом Української греко-католицької церкви Андрея Шептицького та давати характеристику історичним персоналіям, зокрема й персоналії А. Шептицького,), із

використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій, а також формулювати власні судження про вчинки історичних осіб.

У Модельній навчальній програмі «Історія України. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. О. Бурлака, О. Желіба, В. Павловська-Кравчук, О. Худобець, Б. Черкас, І. Щупак) (2023 р.) [26] зазначено, що у 9 класі під час вивчення розділу «Розвиток українських земель на початку ХХ ст.» учні повинні знати факти діяльності Андрея Шептицького, а у роботі з розділом «Повсякденне життя та культура України в середині ХІХ – на початку ХХ ст.» дев'ятикласники мають знати дату обрання митрополитом УГКЦ Андрея Шептицького.

Зауважимо, що автори усіх вищезазначених навчальних програм пропонують наступні види навчальної діяльності: репродуктивна, дослідницька, творча та проєктна у ході вивчення тем, що стосуються А. Шептицького.

Отже, з огляду на все вищенаведене, приходимо до висновку, що історична постать митрополита, його роль у суспільно-політичному і громадському житті, його праці не знаходять належного висвітлення у сучасних шкільних підручниках та навчальних програмах. Вважаємо, що у шкільному курсі історії України потрібно більше уваги приділити відомостям про історичну роль Андрея Шептицького, його діяльність та розглядати послання митрополита, які репрезентують його думки й погляди, що є актуальними й важливими в умовах сьогодення.

3.2. Пропозиції щодо включення матеріалів про Андрея Шептицького в шкільний курс

Звернення до постаті Андрея Шептицького у закладах загальної середньої освіти є значущим інструментом у національно-патріотичному вихованні дітей та молоді, формуванні їх громадянської позиції та моральних цін

ностей.

Насамперед вважаємо, що в шкільний курс, зокрема при проведенні позакласних заходів, необхідно включити більше біографічних відомостей про А. Шептицького. Учням потрібно знати більше про дитинство митрополита, його оточення, освіту та життя. Слід наголосити учням про гуманізм А. Шептицького як про стрижень його душпастирської діяльності та сутність людини, а також варто особливу увагу звернути на те, яким чином та під впливом яких особистостей формувався внутрішній світ молодого чоловіка. Зокрема, рекомендуємо запропонувати учням рубрику «10 цікавих фактів із життя митрополита Андрея Шептицького». У межах цієї рубрики можна використати мультимедійну презентацію, інтелектуальну карту, плакат тощо, адже ці засоби допоможуть учням візуалізувати навчальний матеріал та краще запам'ятати відомості із життя митрополита. Наведемо зразок інтелектуальної карти «10 цікавих фактів із життя митрополита Андрея Шептицького» (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Зразок інтеллектуальної карти «10 цікавих фактів із життя митрополита А. Шептицького»

На уроці, використовуючи розроблену інтелектуальну карту, слід обговорити з учнями кожен факт з життя митрополита, пояснити незрозумілі або складні моменти та у кінці запропонувати учням відповісти на декілька запитань, які допоможуть виявити чи засвоїли школярі інформацію про видатного українського діяча.

Окрім того, під час розгляду біографії А. Шептицького можна організувати круглий стіл на тему «45 років лідерства А. Шептицького». У процесі такої діяльності варто обговорити з учнями особистість митрополита, який залишався очільником греко-католицької церкви майже 45 років, його лідерські якості та вміння, стиль лідерства, головні його здобутки та невдачі. Також замість круглого столу можна провести проєктну роботу з учнями, до прикладу, розділити клас на декілька груп та запропонувати їм розробити проєкти на тему «45 років лідерства А. Шептицького», а на уроці школярі представлятимуть розроблені проєкти та обговорюватимуть зазначену тему. Проєктна діяльність сприятиме розвитку самостійності учнів, креативності, критичного мислення тощо.

До того ж у шкільний курс необхідно розглядати особистість Андрея Шептицького як релігійного та національного діяча, славетного українського педагога, мецената та опікуна освіти. Саме тому, варто пропонувати учням до прочитання фрагменти з його послань та пастирських листів, які й сьогодні не втратили своєї значущості та актуальності. На наш погляд, варто розглядати з учнями уривки з наступних послань та пастирських листів владики:

- Пастирське послання Митрополита Андрея до вірних (1 липня, 1941 р.);
- Пастирське послання Митрополита Андрея до духовенства (17 квітня, 1940 р.);
- Послання Митрополита Андрея до монаших чинів і згромаджень (березень, 1940 р.);
- Пастирське послання «Наша державність», що відоме під назвою «Як

будувати рідну хату» (кін. 1941 р.);

- Декрет «Про єдність» (1943 р.);
- Пастирське послання Митрополита Андрея До Української Молоді (грудень, 1939 р.) тощо.

Слід зазначити, що Андрей Шептицький невтомно боровся за цілісність українства у процесі державотворення, за єдність переконань та стійкість патріотичного духу, незважаючи на природні відмінності. Це вчення залишається надзвичайно актуальним і сьогодні, адже в сучасній Україні, як ніколи, бракує духовності, моралі та культури. Мораль і етика можуть врятувати країну від лих, якщо вони будуть християнськими, справжньо духовними, світлими, справедливими й милосердними.

У зв'язку з цим, надзвичайно важливими на сьогодні є поради митрополита українському народові, наприклад, «Духовенству треба передовсім пізнавати і самостійною працею досліджувати мало досі ще в світовій науці обговорювані питання про будівництво проводу й організацію всіх загальних виборів і голосувань. Бо великий народ – це не пісок одиниць, тобто не те, чим уявляв собі його такий Руссо, а за ним французька революція і, далі цілий європейський демократизм і лібералізм. Великий народ – це цілість дуже зложена злукою різних природних угруповань людей. Одні спираються на спільність праці, потреб, прав чи на сусідство хат і домівок, спільність фахових інтересів, учених тіл, різних теорій і наук, синдикатів робітників і хлібодавців, пролетарів і людей, які посідають що-небудь, – одним словом, є цілістю, зложеною з різнорідних спільнот, спертих на різні сторінки людської природи і спільного життя» [46].

На наш погляд, можна організувати з учнями самостійну науково-дослідну роботу, що полягатиме в пошуці послань, листів та праць А. Шептицького та виборі з них порад для українців, що стосуються різноманітних сторін суспільного життя. На уроці варто обговорити знайдені поради, охарактеризувати їх важливість у наш час та обрати серед них найважливіші, якими варто керуватись у житті.

Зауважимо, що матеріали про Андрея Шептицького можна включати в шкільний курс й у позакласній роботі. До прикладу, організувати та проводити шкільні конференції й літературні вечори, присвячені життю та діяльності митрополита, екскурсії до музеїв чи культурних установ, пов'язаних з його діяльністю, зокрема, до Національного музею у Львові, заснованого з ініціативи владики.

Отже, вважаємо, що в шкільний курс варто включити більше матеріалів про біографію Андрея Шептицького, його церковну, громадську, освітню діяльність, фрагменти його листів та пасторських послань тощо. На наше переконання, інтеграція цих матеріалів про митрополита у шкільну програму допоможе модернізувати постать А. Шептицького, сприятиме правильному сприйняттю його ролі у національній історії, а також допоможе учням не тільки краще розуміти національну історію та культуру, але й формувати ціннісні орієнтири, що є важливими для сучасного розвитку суспільства.

3.3. Можливі шляхи впровадження розглянутих матеріалів у навчальний процес

З метою віддзеркалення можливих шляхів упровадження розглянутих раніше матеріалів у навчальний процес, нами розроблений конспект уроку для 9 класу на тему: «Андрей Шептицький – справжній лідер, духовний та культурний провідник України». Далі розглянемо його детально.

Конспект уроку для 9 класу на тему: «Андрей Шептицький – справжній лідер, духовний та культурний провідник України»

Мета: ознайомити учнів з життєвим шляхом митрополита Андрея Шептицького з акцентами на його духовній, громадській, політичній, культурній, меценатській діяльності та її ролі у процесі розбудови

української держави; формувати громадянську та загальнокультурну компетентності; сприяти вихованню національної самосвідомості; формувати у дев'ятикласників уміння працювати в команді; збагачувати словниковий запас; розвивати креативність та творчі здібності учнів; виховувати любов до національної культури, прагнення бути патріотами, справжніми українцями; виховувати почуття гордості та любові до України.

Тип уроку: урок засвоєння нових знань.

Обладнання: підручник, ілюстрації до теми.

ХІД УРОКУ

I. Організаційний етап

II. Мотивація навчальної діяльності. Повідомлення теми та мети уроку

Вступне слово вчителя

Вітаю, дорогі дев'ятикласники! Сьогодні ми з вами ознайомимося з життєвим шляхом та діяльністю видатного українського генія – митрополита Андрея Шептицького. Тож не гаймо часу й скоріше приступаймо до роботи.

III. Вивчення нового матеріалу

1. Розповідь учителя

В українській історії складно знайти постать, настільки суперечливу, як митрополит УГКЦ Андрей Шептицький. Польський шляхтич, який обрав шлях українського священника. Монах, що вмів заробляти кошти та навчав цього українців. Заможна людина, яка практично всі свої статки вкладала в розвиток української церкви, освіти, культури та патріотичне виховання молоді. Відданий патріот, який усе своє життя захищав українську ідею, але конфліктував із ОУН через несприйняття насильницьких методів боротьби. Людина, яка з християнським смиренням приймала різні влади, водночас знаходячи сміливість протистояти сильним світу цього, закликаючи їх до покаяння.

Водночас, важко знайти діяча, чий авторитет був настільки

беззаперечним уже за життя. Навіть радянська система, яка легко таврувала своїх опонентів як «ворогів народу» та знищувала їх сотнями в таборах або вбивала (так трагічно загинули два рідні брати Андрея Шептицького: Леона разом із сім'єю розстріляли енкаведисти в їхньому маєтку у 1939 році, а Климентій помер у 1951-му у Володимирському Централі) – не наважилася зачепити митрополита Андрея. Він пройшов свій шлях до кінця, схилиючи голову лише перед Богом.

То що ж відомо про цю видатну й контroversійну особистість? Дізнаємось із відео.

2. Робота з відеороликом.

- Відскануйте QR-код та перегляньте відео про життєвий шлях А Шептицького.

А тепер дайте відповіді на запитання:

Що ви дізнались про походження А. Шептицького?

Яку освіту здобув А. Шептицький?

Скількома мовами володів митрополит?

Чим відзначився А. Шептицький?

Як А. Шептицький допомагав євреям?

Що митрополит вважав головною загрозою українському народу?

Яка у вас склалась думка про А. Шептицького? Відповідь обґрунтуйте.

3. Створення сенкану.

- Створіть сенкан про життя та діяльність А. Шептицького.

СЕНКАН

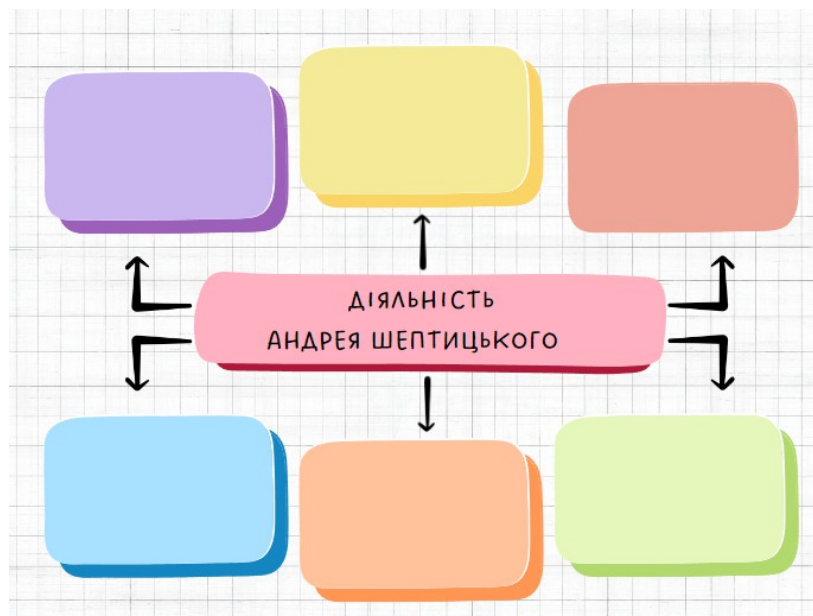
- 1 рядок** — тема (один іменник)
- 2 рядок** — опис теми (два прикметники)
- 3 рядок** — дії, пов'язані з темою (три дієслова)
- 4 рядок** — речення (фраза із чотирьох слів)
- 5 рядок** — синонім, висновок до теми (одне слово)

4. Робота в парах.

- Зараз попрацюємо у парах та дізнаємось про основні напрямки діяльності митрополита А. Шептицького. Кожна пара отримує картку з описом певного напрямку діяльності митрополита (див. Додаток Д), опрацьовує його, а потім по черзі представляє цей напрям.

5. Асоціативний куц «Діяльність А. Шептицького».

- Ви багато дізнались про діяльність митрополита А. Шептицького, а тепер заповнимо асоціативний куц та узагальнимо цю інформацію.

6. Робота з історичними джерелами.

- А зараз прочитаємо настанови А. Шептицького, які віддзеркалюють його особистість:

1. "Демократія і свобода, і участь усього народу у виконванні керівної влади може йому обіцяти мир, добробут і щастя".
2. "Дивним способом обманюють себе і людей ті, що політичне вбивство не вважають гріхом, наче би політика звільнила чоловіка від обов'язку Божого закону та оправдувала злочин, противний людській природі".
3. "Життя – це мистецтво, а його твори – це діла розуму й волі, цілої людської душі".
4. "Ми, українці, більше, може, ніж інші народи світу, маємо важливі і глибокі причини бажати справедливого поєднання народів, що між собою ведуть війну, і порозуміння в любови тих віросповідань, що усталюють та поглиблюють чвари між людьми".
5. "Нехай майбутні покоління візьмуть в свої руки торгівлю і промисел, бо слабкою завжди є суспільність, що свого промислу не має; убогою суспільність, в котрій торгують чужинці".
6. "Ідеалом нашого національного життя є наша рідна всенаціональна Хата-Батьківщина... Завдання Українського народу буде в тому, щоб створити такі суспільно-християнські обставини, які запевнювали б громадянам правдиве і стале щастя та мали досить внутрішньої сили, щоб поборювати відцентрові тенденції внутрішнього розкладу й успішно захищати межі від зовнішніх ворогів".
7. "Могутньою та такою, що забезпечує щастя всім громадянам організацією може бути Батьківщина тільки тоді, коли не буде цілістю, зложеною штучно з різних і різнорідних частин, а подібним до моноліту організму, себто тілом, оживленим одним духом".

- Чи є ці настанови митрополита актуальними в наш час?
- Яка з цих настанов є, на ваш погляд, найважливішою? Поясніть.

7. Творча робота.

- Уявіть себе журналістом програми «Подорож у минуле». Підготуйте 4-5 запитань для уявного інтерв'ю з А. Шептицьким про його меценатську та культурну діяльність. Укладіть перелік фактів (не менше 6), про які слід згадати у цій програмі.

IV. Підсумки уроку

Рефлексія

- На сьогоднішньому уроці я зрозумів(-ла)/дізнався(-лась)/розібрався(-лась)...
- На уроці мені особливо сподобалося ...
- Знання із сьогоднішнього уроку мені знадобляться ...
- На сьогоднішньому уроці мене здивувало ...

V. Домашнє завдання

Написати есе на тему: «Андрей Шептицький – лідер, церковний та культурний діяч, меценат».

Отже, вважаємо, що розроблений урок для учнів 9 класу «Андрей Шептицький – справжній лідер, духовний та культурний провідник України» представляє школярам митрополита як історичну багатогранну постать загальноукраїнського масштабу. Цей конспект побудований на врахуванні вікових та психологічних особливостей дев'ятикласників, на засадах креативності й новаторства, можливостей творчої самореалізації учнів, інтерактивності та емоційності.

ВИСНОВКИ

Україна, як і більшість країн світу переживала багато змін на початку ХХ ст. Ці зміни відбувалися на соціальному, економічному та політичному рівнях та зачепили всі верстви населення. Становище українських земель в зазначений період було складне та трагічне. Територія України належала двом державам – Росії та Австро-Угорщині, кожна з яких максимально намагалася поширити свій вплив на її землі. Вивчення ситуації дозволяє стверджувати, що більшість населення тоді складало селянство, яке було не освічене та бідне. Нові зміни в суспільстві, поширення виробництва, промисловості не покращив життя населення, а навпаки воно страждала від постійних утисків. Це своєю чергою привело до незадоволення селянства та призвело до страйків та демонстрацій. Почала розвиватися партійна система, виникали перші партії, які виступали за незалежність.

Зрозуміло, що влада поступова втрачаючи вплив мусила йти на певні поступки, зняла певні обмеження, що сприяло активному друкованню українських видань. Таким чином почав зароджуватися національний рух, який проявлявся в різних формах, відбувалося формування української ідентичності. Тобто ми вияснили, що національний рух є прогресивним процесом, спрямування якого полягає у відстоюванні народом свої свобод та прав, своєї національної гідності. У цьому процесі важливу роль новостворені організації, які вели активну культурно-освітницьку діяльність. До них активно залучалася молодь, в якій виховувався патріотизм та відбувалося становлення національної свідомості. Активно в різних регіонах, зокрема Галичині, Закарпатті, Буковині розгорталася громадсько-політична діяльність.

Значну роль в цьому історичному процесі відігравала Греко-католицька церква, особливо за час діяльності митрополита Андрея Шептицького. Він мав вагомий вплив на духовне та національне життя, а відтак і процеси

національного відродження. Його основні цінності полягали в знанні української мови, патріотизмі та служінні Христу. Митрополит вважав, що церква має брати розумну та помірковану участь в процесі державотворення.

Саме роль Шептицького в контексті національного руху зумовила вивчення нами його життєвого шляху, щоб зрозуміти важливість та цінність вивчення цієї особистості в шкільному курсі історії. Тому ми дослідили генеалогічне дерево Шептицьких, їх герб та ряд джерел, більшість з яких вказують на суто українське походження роду. Сам Шептицький з юних літ мріяв про духовництво, і попри будь-які батькові невдоволення став на шлях церкви. Завдяки своїй любові до українського народу, відданості та непокірності він став визначним діячем в історії Української церкви.

Досліджено, що митрополит Андрей Шептицький – одна з найвизначніших постатей в історії церкви та громадського життя України. Його діяльність була масштабною і багатогранною. Він боровся за рівноправність українців у межах Австро-Угорської імперії, активно підтримував проголошення ЗУНР та захищав права вірян і духовенства. Хоча Андрей Шептицький не був класичним політичним лідером чи членом політичних партій, його моральний та релігійний авторитет мали значний вплив на політичні процеси. Його місія полягала у захисті українського народу та боротьбі за його права в умовах панування чужих держав.

Виявлено, що постать митрополита Андрея Шептицького та його роль у суспільно-політичному і громадському житті не отримують належного висвітлення у сучасних шкільних підручниках та навчальних програмах. На нашу думку, у шкільному курсі історії України слід приділяти більше уваги внеску митрополита, його діяльності та розглядати його послання, які відображають його думки й погляди, адже вони залишаються актуальними і важливими для сьогодення.

У шкільний курс варто включити більше матеріалів про біографію Андрея Шептицького, його церковну, громадську та освітню діяльність, а також фрагменти листів і пасторських послань. Інтеграція таких матеріалів

до навчальної програми, на нашу думку, допоможе оновити сприйняття постаті митрополита, сприятиме кращому розумінню його ролі в національній історії та культурі. Це також сприятиме формуванню ціннісних орієнтирів у школярів, що є важливим для сучасного розвитку суспільства.

Урок для учнів 9 класу «Андрей Шептицький – справжній лідер, духовний та культурний провідник України» представляє митрополита як багатогранну постать загальноукраїнського значення. Конспект уроку розроблений з урахуванням вікових та психологічних особливостей дев'ятикласників, побудований на принципах креативності, новаторства, інтерактивності, емоційного залучення та можливості творчої самореалізації учнів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білас Я. Митрополит Андрей Шептицький: до проблеми формування національно-політичних і релігійних поглядів. *Українське релігієзнавство. Серія: Історія та історіософія релігії в Україні*. 2003. №25. С. 64-72.
2. Білас Я. І. Митрополит Андрей Шептицький і проблеми національно-визвольного руху українців: дис... канд. іст. наук: 09.00.11; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Київ, 2003. 196 с.
3. Білоцерківський В. Я. Історія України: навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 536 с.
4. Бурнейко І.О., Хлібовська Г.М., Крижановська М.Є., Наумчук О.В. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль: Астон, 2017. 296 с.
5. Вегеш М., Концур-Карабінович Н. Українська Греко-Католицька Церква в портретах. Ужгород: «АУТДОР-ШАРК», 2021. 347 с.
6. Вегеш М. М., Вегеш І. М. Культурно-освітня, виховна та наукова діяльність митрополита Андрея Шептицького. *CARPATICA-KARPATYKA* / ред.кол.: Е.А. Балагурі, М.М. Вегеш, С.В. Віднянський та ін. Ужгород: Два кольори, 2001. №10: Актуальні проблеми політичного та етнокультурного розвитку Карпатського регіону в ХІХ-ХХ століттях. С. 250-277.
7. Вегеш М. Митрополит Андрей Шептицький: його життя і діяльність. Світ історії. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2007. С. 104-153.
8. Вітвіцький О. Участь греко-католицького духовенства в роботі українських громадських організацій Східної Галичини на початку ХХ ст. *Визвольний шлях*. 2002. Кн. 12. С. 55-62.
9. Власов В.С. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх

- навчальних закладів. Літера ЛТД, 2017. 304 с.
10. Войтюк О.М. Митрополит Андрей Шептицький і справа єдності християнської Церкви. *Україна-Польща: історична спадщина і суспільна свідомість*. 2015. Вип. 8. С. 150-162.
  11. Гарат Р. Діяльність товариства «Просвіта» в Галичині (1868–1921 рр.): автореф. дис. канд. істор. наук 07.00.01. Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича. Чернівці, 2004. 17 с.
  12. Гель І. А. Митрополит Андрей Шептицький і українська національна ідея. *Літературна Україна*. 1996. 8 лютого. С. 3.
  13. Дземан М. Діяльність Андрея Шептицького у роки Другої світової війни. URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Dzeman_Mykhailo/Diialnist_Andreia_Sheptytskoho_u_roky_Druhoi_svitovoi_viiny.pdf (дата звернення: 20.09.2024).
  14. Заборовський, Я. Ю. Митрополит Андрей Шептицький [Текст]: нарис про життя і служіння церкві та народові (1865-1944 рр.) Івано-Франківськ: [б.в.], 1995.
  15. Кияк С. Архипастирська діяльність митрополита Андрея Шептицького в першій половині ХХ століття. *Добрий Пастир: науковий вісник Івано-Франківської академії Івана Золотоустого. Богослов'я. Філософія. Історія*. 2015. №8. С. 10-17.
  16. Кудряченко А. І., Калінічева Г. І., Костира А. А. Політична історія України ХХ століття підруч. для студ. вищ. навч. закладів; Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ: МАУП, 2006. 696 с.
  17. Лаба В. Митрополит Андрей Шептицький. Його життя і заслуги. Львів: Свічадо, 1990. 62 с.
  18. Ленцик В. Визначні постаті Української церкви: митрополит Андрей Шептицький і патріарх Йосиф Сліпий. Львів: Свічадо, 2004. 608 с.
  19. Лисенко О. Є. Релігійне питання у теорії та практиці українського наці

- оналізму в першій половині ХХ ст. *Український історичний журнал*. № 6. С. 29-51.
20. Луценко А. Багатопартійність на українських землях у кінці ХІХ – на початку ХХ століття. *Політичний менеджмент*. 2011. № 4. С. 152-159.
21. Майороші М. А. Митрополит Андрей Шептицький і Закарпаття. Науковий вісник Ужгородського університету: Серія: Історія / ред. кол.: М.М. Вегеш (гол. ред.), Д.Д. Данилюк, М.В. Олашин та ін. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2012. Вип. 28. С. 18-27.
22. Меша В. Українське національне відродження 1905–1914 років. Київ, 2004. С. 5.
23. Митрополит Андрей Шептицький: Життя і діяльність. Документи і матеріали 1899-1944. Том II. Церква і суспільне питання. Кн. 2: Листування / За ред. А. Кравчук. Львів: Місіонер, 1999. С. 990-992.
24. Митрополит Андрей Шептицький. Як будувати Рідну Хату / гол. упор. Р. Тереховський, Р. Хрін. Львів: Гердан, 2003. 47 с.
25. Михайлишин Р. Національно-патріотична діяльність митрополита Андрея Шептицького. URL: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/09/%.pdf> (дата звернення: 20.09.2024).
26. Модельна навчальна програма «Історія України. 7-9 класи» для закладі в загальної середньої освіти (авт. Бурлака О. В., Желіба О. В., Павловська-Кравчук В. А., Худобець О. А., Черкас Б. В., Щупак І. Я.). URL: https://osvita.ua/doc/files/news/901/90132/Istoriya_Ukrayiny_7-9_kl_Burlaka_ta_in_1.pdf (дата звернення: 20.09.2024).
27. Модельна навчальна програма «Історія України. 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти (авт. Гісем О. В., Бойко В. І., Василенко Я. Л., Даниленко В. М., Мартинюк О. О., Охредько О. Е., Сирцова О. М., Тарасюк Т. Д.). URL: <https://drive.google.com/file/d/1mEFp-eCULFXHoAbZMypMMAyqVv2DBsoO/view> (дата звернення: 20.09.2024).

28. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти «Історія України. Всесвітня історія 6-11 класи». URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf> (дата звернення: 20.09.2024).
29. Огієнко В. Український національний рух наприкінці XIX – початку XX століття та в добу Української революції: між Сцилою соціального визволення та Харибдою національного звільнення. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України*. 2010. С. 282-295.
30. Пастирське послання Митрополита Андрея до духовенства та народу Наша державність. Львів, грудень 1941 р. Митрополит Андрей Шептицький. Пастирські послання. Т. III. Пастирські послання 1939-1944. Львів 2010, с. 131-159.
31. Плекан Ю. Українські депутати австрійського парламенту (XIX – поч. XX ст.). *Науковий вісник Чернівецького університету. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини*. 2008. Вип. 376-377. С. 131-133.
32. Пометун О.І., Гупан Н.М., Смагін І.І. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: УОВЦ «Оріон», 2017. 288 с.
33. Послання митрополита Кир Андрея. *Львівські вісті*. 1943. Ч. 91. С. 2.
34. Прокоп Н. М. Роль А. Шептицького в історії українського державотворення кінця XIX – першої половини XX ст. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2016. № 1. С. 28-32.
35. Райківський І. Періодизація «національного відродження» кінця XVIII – початку XX ст. у працях українських істориків: концептуальний аналіз. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка*. Серія: Історія. Тернопіль, 2006. Вип. 3. С. 217-226.

36. Савчук Б. Українські громадські організації в Галичині у другій половині XIX ст. – 30-х роках XX ст.: здобутки і перспективи розвитку історіографічних досліджень. *Наукові праці Кам'янець-Подільського державного педагогічного університету: історичні науки / Українська історіографія на рубежі століть: Матеріали міжнародної наукової конференції 25-26 жовтня 2001. Кам'янець – Подільський: Оіюм, 2001. С. 360.*
37. Реєнт О.П., Малій О.В. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2017. 272 с.
38. Сапеляк А. Київська Церква на слов'янському Сході. Буенос-Айрес. Львів, 1999. С. 119-124.
39. Сорочинська Н.М., Гісем О.О. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2017. 272 с.
40. Струкевич О.К. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Грамота, 2017. 240 с.
41. Сурмач О.І. Митрополит А. Шептицький і український національно-визвольний рух у період німецької окупації (1941–1944 рр.). *Військово-науковий вісник*. 2015. №23. С. 101-113.
42. Турченко Ф.Г., Мороко В.М. Історія України: підручник для 9 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Київ: Генеза, 2017. 384 с.
43. Француз А. Й., Маковецька Н.Є. Процеси українського державотворення на західноукраїнських землях на зламі XIX початку XX століття: український січовий рух, теоретико-правові основи. *Legal Bulletin*. 2023. № 4(10). С. 13-27.
44. Чорновол І. 199 депутатів Галицького сейму. Львів: Тріада плюс, 2010. 228 с.
45. Шептицький А. Твори Слуги Божого Митрополита Андрея Шептицького. Пастирські листи (2.VIII.1899 р. – 7.IX.1901 р.). Том I. Передмова о. Михайла Гринчишина; введення у твори А. Шептицького

- написав Анатоль Марія Базилевич. Торонто: Друкарня оо. Василян, 1965. 274 с.
46. Шептицький А. Як будувати рідну хату? Послання до духовенства (З декретів Архієпископського Собору 1942 р.). URL: <http://banderivets.org.ua/yak-buduvaty-ridnu-hatu-mytropolyt-andrej-sheptytskyj.html> (дата звернення: 20.09.2024).
47. HimNa J. Metropolita SzeptycNi wobec zagadnien reform wyborczej 1905–1914. Metropolita Andrzej SzeptycNi. Studia I materialy / pod red. A. Zieby. KraNow: NaNlademPolsNiej ANademii Umiejetnosci, 1994. S. 143-153.

SZEPTYCKI
hrabia, Austria, 1871
(Siebmacher, Leitgeber)

Додаток В

Картка №1

Розвиток Церкви

Таємно подорожуючи всією Україною, Білоруссю, Литвою та Росією, він закладає основи спільнот католиків східного обряду. У Києві створює Генеральний вікаріат для Східної України.

З ім'ям Андрея Шептицького пов'язують відродження Свято-Успенської Унівської Лаври у Львівській області. Шептицький засновує Греко-католицьку семінарію, передавши їй понад 4 тис. цінних книг із власної бібліотеки. Пише листи до пастви, присвячені вихованню молоді, моральним засадам християнської родини. Силами Шептицького було збудовано чимало храмів і монастирів. Напередодні Другої світової війни під його "рукою" налічувалося вже 4400 церков і каплиць греко-католицького обряду, богословська академія, 5 духовних семінарій, 127 монастирів, виходило 9 друкованих періодичних видань.

Картка №2

Допомога сиротам

Андрей Шептицький був загально визнаним благодійником і меценатом. Найбільшу підтримку він надавав сиротам і молоді. Так, однією з найважливіших акцій Шептицького стала допомога вдовам і сиротам священників, яку він домігся як член Палати Панів.

Андрей щедро допомагав сестрам Василіянкам у фінансуванні їхнього сиротинця, особливо дбав про добре харчування сиріт. У 1925 році монахи Студити побудували з його допомогою новий центр у Львові, де розмістився сиротинець.

За підтримки митрополита в Унівській лаврі відкрито притулок та сиротинець для дітей віком до семи років. У Львові та інших містах Галичини діяли притулки, яким він допомагав. За його сприянням засновано т.зв. "Порадню матерів" у передмісті Львова під егідою Товариства опіки над молоддю в купленому та подарованому митрополитом будинку "Дитячі ясла" й "Українську лічницю" (лікарню), де найбільшій людям отримували безкоштовну медичну допомогу.

Під особливою опікою Шептицького перебували тисячі воєнних сиріт Першої світової війни. З нагоди повернення митрополита із російського заслання в 1917 році галицька громада заснувала Фонд імені Андрея Шептицького. Митрополит за рахунок власних коштів збільшив уставний капітал Фонду у п'ятеро та заснував притулок для сиріт у Львові. Показовим є той факт, що під час подорожі за океан в 1921–1922 роках Шептицький також збирав фонди для воєнних сиріт, в тому числі економлячи на власних витратах. Не забував Владика і про тих українців, яких неволя й злидні гнали на заробітки до Америки, Німеччини й інших країн. Він домігся у Ватикані дозволу на утворення двох греко-католицьких єпископств у США й Канаді та вікаріату в Боснії.

Картка №3**Підтримка молоді**

Шептицький сприяє видавництву журналів для молоді "Наш приятель", "Поступ", "Українське юнацтво". Підтримує школи для ремісничої та гімназійної молоді, організації "Пласт", "Луг", "Сокол-Батько", "Українська молодь Христові". Чималу суму грошей пожертвував на Академічний дім, який служив гуртожитком і бібліотекою для багатьох українських студентів. Починаючи з 1901 року, митрополит щороку утримував 40 бідних юнаків і дівчат, допомагаючи їм здобути освіту.

Картка №4**Підтримка освітніх проєктів**

Митрополит активно ініціює та фінансово підтримує освітні проєкти. Так, у Львові на власні кошти будує середні школи, надає матеріальну допомогу приватним закладам освіти імені М. Шашкевича, Б. Грінченка, Князя Данила.

Водночас Андрей щедро спонсорує приватне народне семикласне шкільництво, яке вели сестри Василіянки і товариство "Рідна школа". Він подарував йому чотири будинки. На кошти Митрополита придбано будівлю, в якій розмістилася художня школа Олекси Новаківського. Він також надавав стипендії молодим українським митцям для здобуття художньої освіти у найкращих навчальних закладах Європи. Крім того, матеріально допомагав як окремим українським студентам, так і цілим товариствам.

Картка №5**Наукові проєкти**

У Римі відкрив Українську історико-церковну місію з метою пошуку, копіювання та публікації документів з ватиканських і римських архівів, які мають відношення до України. У 1928 році він заснував Греко-католицьку богословську академію у Львові. У 1929 – Богословське наукове товариство. Особливу увагу приділяв вихованню молоді в дусі християнської моралі, національного патріотизму, загальнолюдського гуманізму.

Утворив Науковий інститут, пов'язаний із Львівською богословською академією.

Картка №6**Музейна та бібліотечна справи**

Митрополит Андрей був щедрим меценатом українського мистецтва, на якому добре розумівся. Так, він заснував Український національний музей у Львові, купив у 1905 р. для нього спеціальне приміщення. Завдяки піклуванню Шептицького в музеї зібрано одну з найбільших у Європі колекцію іконопису. Виділяв кошти на діяльність Українського народного музею "Гуцульщина" в Коломиї, допомагав іншим музеям та культурним закладам, навіть, іноземним. Лише Національному музею він передав у 1931 році колекцію із 9880 предметів. Серед них – рукописи XV–XVIII ст., стародруки, архівні матеріали XVI–XVIII ст., ікони, твори живопису та графіки, речі культового призначення. Заснував єпархіальну бібліотеку в Станіславові і передав туди 4000 книг з особистої бібліотеки

Картка №7**Бізнесові проекти**

Митрополит Андрей був ініціатором і меценатом Земельного банку у Львові, допомагав розбудовувати іпотечний банк, товариство взаємного страхування "Дністер". Також заснував у митрополії шість заводів, зокрема кахельний і цегельні. Утворив "Маслосоюз" і "Центросоюз" – спілки кооперативів, які спеціалізувалися на виготовленні та продажі господарської продукції.

Картка №8**Політична діяльність і дипломатія**

Працюючи за різних політичних режимів (Австро-Угорська монархія, Польща, радянська влада), він ішов на розумні компроміси, не відступаючи проте, від головної мети. Його обрано членом Національної Ради ЗУНР, почесним президентом Української Національної Ради у Львові, а згодом – Всеукраїнської Національної Ради. Завдяки зусиллям Митрополита Андрея Ватикан де факто визнав УНР.

У дипломатичних поїздках до Бельгії, Голландії, Великобританії, Канади, США, Бразилії, Аргентині, Італії, Австрії відстоював права українців та інтереси Української Держави. З його благословення 30 червня 1941 року відбулося проголошення Акта відновлення Української держави.

Картка №9**Допомога жертвам Голодомору**

Шептицький не залишився осторонь тих процесів, що відбувались на підрадянській Україні і разом з іншими єпископами різко засудив Голодомор 1932–1933 років. У цей час ним була започаткована акція зі збору продуктів для голодуючих на Наддніпрянщині, але радянський уряд відмовився від цієї допомоги.

Картка №10**Порятунок євреїв в роки Голокосту**

У роки нацистської окупації під час Голокосту на Галичині митрополит врятував життя понад 150 євреям. Він започаткував і очолив кампанію з їх переховування, до якої залучив велику кількість духовенства. За вказівками митрополита євреям видавали фальшиві документи, зокрема, свідоцтва про хрещення, організували дитячі притулки при монастирях, де перебували єврейські діти.

Картка №11**Літературна спадщина**

Митрополит залишив по собі величезний літературний спадок. Зокрема, пастирські послання, трактати, серед яких: "Україна в передсмертних судорогах", яке засуджувало жорстоку політику Голодомору, "До духовенства й вірних Станіславівської єпархії (1899–1904)", "Як будувати рідну хату?" де виклав і обґрунтував ідею об'єднаної України, в якій мала бути створена одна Соборна церква, "Про обряди", "Вірність традиції". Крім того, митрополит видав чималу кількість статей і звернень як до пастви, так і до високопосадовців іноземних держав.

Вшановуючи постать митрополита, маємо говорити про те, що духовні й матеріальні результати його діяльності сягають далеко за межі Західної України. Його всеукраїнський і світовий спадок вражає масштабами, багатогранністю й розмаїттям.